

bomen nieuws

Nummer 6 - november/december 1991

Een uitgave van de Bomenstichting

Borren Boomverzorging

N.C.H. arb. qualified.

• Rooien • Snoeien

Aanplanten • Standplaatsverbetering

• Adviezen

Braakmansteeg 12 • 7437 PV Bathmen • Tel. 05700-13269 • Privé 05704-3329

Bomendienst

Een onderdeel van Heidemij Uitvoering BV, uitvoeringsmaatschappij van groen-, grond- en waterwerken, die eveneens de voorbereidingen van werken kan verzorgen.

De activiteiten omvatten in hoofdzaak:

- boom- en groenbeheer
- openluchtsport-accomodaties
- riolering en drainage
- bedrijfsterreinen en bestemmingsplannen
- bodemsanering
- terreinonderhoud

heidemij

Uitvoering

Postbus 177, 7300 AD Apeldoorn

Telefoon 055-667722

Telefax 055-669849

ton van den oever bv
boomkwekerijen

Bomen

gangbare sortiment uit de volle grond
nieuwe introducties
cultuurvariëteiten op eigen wortel!
Ton-Bomen

Levering door hele land:

bomen
bosplantsoen
heesters
coniferen
rozen
vaste planten

Rijksweg 13, 5076 PB Haaren (NBr.)
tel. 04117 - 1771/1535
telefax 04117 - 1585

Europaweg 18-20, 7742 PN Coevorden
tel. 05240 - 17280
telefax 05240 - 16099

Bomennieuws
nummer 6 - 1991

Een uitgave van de
Bomenstichting te Utrecht
Oplage: 3750

Eindredactie en
vormgeving:
Frank Moens

Redactie:
Aart de Veer
Joop Comijs
Mirjam Lammertink

Productie:
Mirjam Lammertink
Jacqueline Langras

Aan dit nummer werkten
mee:

dr. J. Gremmen
Henry Rogaar
Dick Polvliet
Marjan ten Cate

Redactieadres:
Bomenstichting
Donkerstraat 17
3511 KB UTRECHT
(030) 34 07 78

Druk:
Van den Berg's Drukkerij
BV - Maarn

Versijnt 6 x per jaar,
voor donateurs gratis,
abonnementen f 35,- per
jaar.

ISSN 0166-784 X

Overname van artikelen
en berichten na overleg
met de redactie.

In dit nummer ...

113

Bomen voor Oranje

De Bomenstichting werkte het afgelopen jaar mee aan de totstandkoming van het boek "Bomen voor Oranje", dat op 4 december aan koningin Beatrix en prins Claus werd aangeboden.

114

Boomadopties van de Bomenstichting het land rond

De Bomenstichting voltooide de afgelopen maanden de reeks boomadopties in Gelderland en Flevoland

117

Monumentale bomen... O wee als je daarvan de smaak te pakken krijgt!

Mirjam Lammertink had een gesprek met Gerrit de Graaff, in de ban van de boommonumenten en auteur van het boek Monumentale Bomen in Nederland.

De oudste valse acacia van ons land bij kasteel Doorwerth in Renkum werd door de Bomenstichting geadopteerd. De boom staat midden op deze foto, die voor de Tweede Wereldoorlog werd gemaakt. De oorlog was voor de boom bijna fataal geweest.

Bijlage

Bomen & Cijfers

Hoeveel zuurstof produceert een boom, hoeveel water verdampt hij nu eigenlijk, hoeveel blaadjes heeft een beuk van 100 jaar? De folder Bomen & cijfers geeft antwoord op deze vragen.

En verder in dit nummer:

Van de redactie	112	Reacties van lezers	127
Herstelbijdragen monumentale bomen	116	Boomverzorgingstip	128
In memoriam	116	Voor u gelezen	128
Stamgasten	119	Boompje wisselen	129
De eiken van Spessart in het licht van de kunst	121	Bomenpuzzel	129
Bouwen rond bomen is kiezen of delen	122	Agenda	130
Samenstellen van een bomenroute, enkele richtlijnen	125		

Op de voorpagina:

De serie boomadopties
van de Bomenstichting
werd op 2 november
afgesloten met het
planten van een plataan
in Zeewolde (provincie
Flevoland)

foto: Luc Noordman

Van de redactie

Met de monumentale bomen in Nederland gaat het de goede kant op. Het gelijknamige boek van Gerrit de Graaff is al bijna uitverkocht en het Bomenfonds voor herstelbijdragen is zelfs al uitgeput, althans wat daarvoor in 1991 beschikbaar was. U leest daarover in dit laatste Bomennieuws van het jaar. Gerrit de Graaff is trouwens uitgebreid geïnterviewd en als hij de kans krijgt, schrijft hij nog wel eens een boek over de boommonumenten van de hele wereld! Een volgend bomenboek is alweer gereed: 'Bomen voor Oranje' werd begin december aan het koninklijk paar aangeboden. De Bomenstichting is er trots op, bij de totstandkoming van dit boek nauw betrokken te zijn geweest. Dr. Gremmen vervolgt zijn serie over bomen in de kunst met een artikel over de oude eiken van de Spessart. De bijgesloten folder gaat ditmaal over

bomen en cijfers. Een 'droog' onderwerp dat ons echter op interessante wijze allereerste getalletjes over bomen, bos en hout presenteert.

Op 2 november j.l. werd de serie adopties afgerond met het planten van een 20 jaar oude plataan in het nog geen 10 jaar oude Zeewolde. In dit nummer vindt u daarover meer informatie, plus een overzicht van alle 12 adopties in de afgelopen jaren.

In onze rubriek Stamgasten filosofeert Dick Polvliet over 'jong en oud' en hij betreft die begrippen op bomen en mensen. Dit nummer staat zo boordevol informatie dat we hier niet alles kunnen opnoemen. Elke bomenliefhebber vindt er het nodige van zijn gading en wie weet, ontraadselt hij ook de geheimen van onze puzzelkerstboom. Wij wensen al onze lezers plezierige feestdagen en veel leesgenot.

Van adoptie naar boomplantborrel

Op 2 november 1991 werd de twaalfde en laatste boom geadopteerd in de provincie Flevoland, in Zeewolde. U leest daarover elders in dit nummer.

Later op diezelfde dag werd de eerste boom geplant in de tuin van de familie de Groot-Boodt in Leidschendam. Ze wonen nu nog in Voorburg, maar zullen in de loop van 1992 naar Leidschendam verhuizen waar de zojuist geplante Prunus in een verder nog lege tuin al op hen staat te wachten.

Zonder bomen zijn we geen mens, dacht de familie de Groot, en ze wilden graag voorkomen dat ze na de verhuizing in die situatie terecht zouden komen.

Na het planten van de boom waarvoor een grote schare vrienden zich 'met gevaar voor eigen leven' op het bouwterrein waagde, vond in de huidige woning een boomplantborrel plaats. En natuurlijk was uw verslaggever aanwezig om de genodigden te vertellen dat er deze dag niet alleen een jonge boom in het oude Hollandse land was geplant,

maar ook een oude boom in het jonge Flevoland. Er werd een drank uitgebracht op dit leuke initiatief van de familie de Groot en op de toekomst van de bomen. En uiteraard: alle gasten gingen met een folder van de Bomenstichting naar huis. Hoe je van een alledaagse gebeurtenis iets bijzonders kan maken! Organiseert u ook eens een boomplantborrel?

A. de V.

'Bomen voor Oranje'

Bomenstichting werkte mee aan koninklijk geschenk

Mirjam Lammertink

In de herfst van 1990 werd de Bomenstichting door de Rijksvoorlichtingsdienst benaderd om mee te werken aan een boek over gedenkbomen: bomen die door de Nederlandse bevolking werden geplant ter herdenking van een koninklijke gebeurtenis. Op woensdag 4 december 1991 werd het eerste exemplaar van het boek 'Bomen voor Oranje' namens de Nederlandse regering door premier Lubbers aangeboden aan H.M. de Koningin en Z.K.H. Prins Claus, ter gelegenheid van hun 25-jarig huwelijksjubileum.

Koningin en Prins stelden geen prijs op een nationaal geschenk, en zeker niet op een inzamelingsactie. Een beter idee vonden ze het, om de middelen te besteden aan het verfraaien van de eigen woonomgeving, door middel van het planten van bomen. Het idee om een boek aan te bieden over

gedenkbomen kwam eigenlijk van de Federatie van Oranjeverenigingen in Nederland, maar werd door de regering graag overgenomen. De Federatie bood het koninklijk paar uiteindelijk een aantal bomen aan voor de tuin van Huis ten Bosch (zie Bomennieuws nr. 4/1991).

Kontaktpersoon Dick Polvliet (zie ook het artikel 'Stamgasten' in dit nummer) en amateur bomenfotograaf Rob Wandemaker werden ingeschakeld om 'Bomen voor Oranje' te helpen realiseren. Gelukkig waren ze meteen enthousiast en vereerd om eraan mee te werken. Een boek maken voor het koninklijk paar is natuurlijk ook niet zo maar iets! Dick Polvliet deed de research en schreef een uitgebreid verslag, Rob Wandemaker maakte fotoportretten van de gedenkbomen. In latere instantie is beroepsschrijver J.J. Voskuil aangezocht om de inleiding van het boek te schrijven.

Hoe gingen ze te werk?

Dick Polvliet werkte zich allereerst door de gedenkbomen in het Register van Monumentale Bomen heen. Door het inventarisatieproject en een stageproject van Marcel Jongbloets uit 1988 beschikten we over een redelijk overzicht van alle gedenkbomen in Nederland, voor zover de gemeenten destijds tenminste gereageerd hadden op een enquête. Dick Polvliet maakte een selectie van de meest interessante gedenkbomen, waarbij hij vooral zocht naar 'extra' gegevens. Wie had ze geplant? Bij welke gelegenheid? Was er een knipsel, en toe werd er een andere boom dan een linde geplant. Wat had de mensen daartoe bewogen? Ook moest er natuurlijk een redelijke verdeling zijn over alle regio's van het land. Een reisschema werd opgesteld en het 'veldwerk' kon beginnen. Over hun bevindingen kunt u lezen in 'Bomen voor Oranje', en in Bomennieuws!

Waar boeken gemaakt worden gaat vaak veel van het verzamelde basismateriaal verloren. Dick Polvliet en Rob Wandemaker hebben ons beloofd om een deel van het niet gebruikte materiaal in dit blad te publiceren. U zult hun artikelen vanaf nummer 1 van 1992 in Bomennieuws aantreffen.

Detail van het hek rondom de zomereik die de trouwdag van prinses Juliana in 1937 gedenkt. Deze boom staat op het kruispunt van de Juliana- en Bernhardlaan in Baarn.

Donateursaanbieding

'Bomen voor Oranje' is in de gewone boekhandel, in een beperkte oplage, te koop. Als donateur kunt u het echter ook met korting bij ons bestellen.

Gebonden uitgave f 47,50 (f 39,50 excl. porto)
Paperback uitgave f 37,50 (f 29,90 excl. porto)
(winkelprijs respectievelijk f 49,50 en f 37,50)

U kunt het boek bestellen door het bedrag over te maken op gironummer 2108755 t.n.v. de Bomenstichting te Utrecht, onder vermelding van 'Bomen voor Oranje' en de uitgave van uw keuze.

Boomadopties het land rond

Frank Moens

Vanaf het moment van de adoptie van drie bomen bij de Nederlands Hervormde Kerk in Kloetinge (gem. Goes) heeft de Bomenstichting jaarlijks één of twee bomen of boomgroepen geadopteerd in een provincie. Voor 1991 stonden nog twee provincies op het programma, Gelderland en Flevoland.

Een schitterende combinatie vormde de adoptie van de oudste acacia van ons land en de presentatie van het boek Monumentale bomen. Beide gebeurtenissen vonden op woensdag 28 augustus plaats op de binnenplaats van Kasteel Doorwerth (gem. Renkum) in aanwezigheid van tientallen belangstellenden.

Zaterdag 2 november plantte de Bomenstichting een plataan in de gemeente Zeewolde. De gemeente kreeg daarmee een nieuwe oudste boom in haar bezit. Voor de Bomenstichting betekende de twaalfde boomadoptie tevens de afsluiting van de adoptieaktie die in het najaar van 1985 begon.

Kasteel Doorwerth na WO II. Rechts achter de noodwoning voor de kasteelbeheerder staat het restant van de valse acacia. De foto is ter beschikking gesteld door familie van Klei, voormalige beheerders van Kasteel Doorwerth. Mevrouw van Klei woonde ook tijdens de Duitse bezetting in het kasteel.

De stamvoet van de valse acacia wordt tegenwoordig door een fraai hek beschermd. Foto: Frank Moens

Foto's op de rechterpagina: De voorbereiding voor het verplanten van de plataan in Bunschoten is in volle gang (links). Boomverzorgers Herk van Scherpenzeel geeft uitleg over de werkwijze aan Carla van Lingen van het VARA radioprogramma Vroege Vogels. Foto: Marjan ten Cate

De boom wordt op zijn plaats van bestemming gezet in het plantsoen van het Weteringplein in Zeewolde. Foto: Luc Noordman

Amerika in Europa werden ingevoerd moet ook deze acacia zijn geplant. De acacia is dus ruim drie eeuwen oud.

Tweede Wereldoorlog was bijna noodlottig

De Tweede Wereldoorlog was de boom bijna fataal geworden. In september 1944, ten tijde van de slag om Arnhem, lag het kasteel zwaar onder vuur, omdat de Duitsers er een wapendepot hadden ondergebracht. Vrijwel het gehele kasteel werd verwoest en ook de boom kreeg enkele voltreffers, zodat er van de kroon niet veel meer over was dan de hoofdstam met enkele stukken zijtak. Op de foto, die de voormalige kasteelbeheerder S.v.Klei voor dit Bomennieuws ter beschikking stelde, staan de restanten van de boom rechts achter het houten noodgebouw van de beheerder. De acacia blijkt echter over een wonderbaarlijk herstellingsvermogen te beschikken, want hij heeft na zijn aanslag weer een fantastische kroon ontwikkeld. Slechts wat knoesten hoger in de boom en de grillig gevormde stamvoet laten zien dat ooit de kroon vrijwel was verdwenen.

Adoptie overbodig?

In de jaren na de oorlog is er geregeld aan de boom gesleuteld. Verankeringen in stam en tussen takken moeten er voor zorgen dat de gamelle onderstam niet onder de last van de kroon zal bezwijken. Tijdens de adoptieplechtigheid werd een bopmverzorgingsdemonstratie gegeven en werden bladmonsters genomen. Aan de hand daarvan zal een bemestingsadvies worden opgesteld, waarna een gerichte bodembemesting of verbetering zal worden uitgevoerd.

De acacia is eigendom van de Stichting Vrienden der Geldersche kasteelen. Haar voorzitter, jhr.dr.C.C.G. Quarles van Ufford ondertekende de adoptieovereenkomst. In zijn dankwoord liet hij merken, toch niet geheel gelukkig met de keuze

De oudste acacia van Nederland geadopteerd

De acacia van Doorwerth is voor velen een begrip. Volgens overleveringen is deze boom de oudste van deze soort in ons land. Toen de eerste exemplaren in het begin van de 17e eeuw vanuit Noord-

van de Bomenstichting te zijn, omdat er naar zijn mening al meer dan voldoende zorg aan de boom wordt besteed. Wethouder Boekhorst van de gemeente Renkum onthulde tenslotte het adoptie-aandenken.

De oudste boom van Zeewolde

De Flevopolders waren bij het begin van de adopties nog niet samengevoegd in een provincie. Oostelijk en Zuidelijk Flevoland hadden een tijdelijk

bestuur terwijl de Noordoostpolder aan Overijssel was toegevoegd. Toen was bij de Bomenstichting al het idee ontstaan om niet een oude boom te adopteren, want die stonden er niet eens, maar de polders een adoptieboom te schenken. Die boom zou dan tevens de oudste van het nieuwe land moeten zijn. Toen de Noordoostpolder in de nieuwe provincie Flevoland was opgegaan kwamen er plotseling toch een paar oude bomen in deze provincie terecht. De twee "zandbergen", de voormalige eilandjes Urk en Schokland hebben een oud bomenbestand. Toch wilden we ondanks deze "tegenvaller" niet van het idee afstappen en vonden we een compromis door in de jongste gemeente van Flevoland een boom te planten die ook de oudste van de gemeente zou zijn. Zeewolde toonde zich een goed gastheer en stelde een plantplaats aan het Weteringplein ter beschikking. Henk van Scherpenzeel, lid van de adoptie werkgroep, vond een prachtige plataan in Bunschoten. Op vrijdag 1 november werd de boom in Bunschoten uit de grond getakeld en op een dieplader naar Zeewolde vervoerd. Daar werd de boom de volgende dag onder toezien oog van vertegenwoordigers van het gemeentebestuur van Zeewolde, de nieuwe eigenaar en van vele belangstellenden en omwonenden geplant.

Zorg delen

Loco-burgemeester J. Broertjes ondertekende samen met Marjan ten Cate de overeenkomst waarin Zeewolde en Bomenstichting elkaar beloven goed voor de boom te zullen zorgen.

Omdat dit de laatste aktie was in deze vorm waren alle eigenaren en andere betrokkenen van vorige adopties uitgenodigd. Het VARA radioprogramma Vroege Vogels gaf de volgende zondagochtend een verslag van de plantaktie. De Bomenstichting

kijkt terug op een geslaagd projekt, waarin vooral in de regionale pers telkens veel aandacht aan de adopties werd besteed. Er wordt nagedacht om vanaf volgend jaar in een andere opzet telkens de aandacht voor één of meer bomen te vragen. Zodra de plannen rond zijn, hoort u dat van ons.

Adoptiebomen op één kalender

In het vorige Bomennieuws heeft u al kunnen zien en lezen, dat alle tekeningen die Humphrey Bennett maakte van de adoptiebomen in een kalender voor 1992 zijn samengebracht. De voorplaat wordt opgesierd met een tekening van de linde van Sambeek, de oudste boom van ons land.

De kalender kunt u bestellen door f 24,90 over te maken op giro 2108755 t.n.v. Bomenstichting Utrecht, o.v.v. Bomenkalender '92.

Overzicht van de adoptieobjecten

Groningen:
Rijksstraatweg 24. Haren
beuk (*Fagus sylvatica*)

Omtrek : 480 cm

Leeftijd : 150 jaar

Adoptie: 9 juni 1990

Friesland:

St. Anthony Gasthuis,
Perkswaltje, Leeuwarden
2 rode beuken (*Fagus sylvatica* 'Purpurea')

Omtrek : 300 en 350 cm

Leeftijd : 130 jaar

Adoptie: 31 oktober 1987

Drente:

Noorder Dierenpark,
Hoofdstraat 18. Emmen
zomereik (*Quercus robur*)

Omtrek : 320 cm

Leeftijd : 150 jaar

Adoptie: 23 april 1988

Overijssel:

Bentloseweg 101. Delden
2 zomereiken, kozakken-
eiken (*Quercus robur*)

Omtrek : 600 cm

Leeftijd : 300 jaar (beide)

Adoptie: 24 mei 1986

Flevoland:

Weteringplein, Zeewolde
plataan (*Platanus x acerifolia*)

Adoptie: 2 november 1991

Gelderland:

Kasteel Doorwerth,

Doorwerth

valse acacia (*Robinia pseudoacacia*)

Omtrek : 700 cm

Leeftijd : 300 jaar

Adoptie: 28 augustus 1991

Utrecht:

Landgoed Kasteel
Amerongen, Drostestraat
20, Amerongen

zomereik (*Quercus robur*)

Omtrek : 480 cm

Leeftijd : 310 jaar

Adoptie: 23 mei 1987

Noord-Holland:

Doopsgezinde kerk,
Noorderhoofdstraat 46,
Krommenie

1 linde (*Tilia x vulgaris*) en 1
paardekastanje (*Aesculus hippocastanum*)

Omtrek : linde 225 cm en

paardekastanje 300 cm

Leeftijd : 175 jaar (beide)

Adoptie: 29 oktober 1988

Zuid-Holland:

R-K begraafplaats. Graaf
Florisweg, Gouda

Boomsoort: rode beuk

(*Fagus sylvatica* 'Purpurea')

Omtrek : 250 cm

Leeftijd : 100 jaar

Adoptie: 8 juni 1989

Zeeland:

N-H kerk, Kloetinge (Goes)

1 rode beuk (*Fagus*

sylvatica 'Purpurea'), 1

treures (*Fraxinus excelsior*

'Pendula') en 1 vleugelnoot

(*Pterocarya fraxinifolia*)

Omtrek : resp. 360 , 190 en

300 cm

Leeftijd : 120 jaar (allen)

Adoptie: 12 oktober 1985

Noord-Brabant:

Laan ten Boomen 37,

Lierop (Sommeren)

linde (*Tilia x vulgaris*).

Omtrek : 590 cm

Leeftijd : 350 jaar

Adoptie: 27 oktober 1990

Limburg:

De Weerd 62, Roermond

zilverlinde (*Tilia tomentosa*)

Omtrek : 320 cm

Leeftijd : 100 jaar

Adoptie: 27 september 1986

Herstelbijdragen monumentale bomen

*Tijdens zijn val raakte de zware tak de stam gelukkig niet, daardoor bleef de schade redelijk beperkt.
Foto: Luc Noordman*

Beuk van Kasteel Ampsen

In de buurt van Lochem (Gld.) staat temidden van een prachtige omgeving van weilanden en bossen kasteel Ampsen. In het gazon naast het kasteel staat een beuk die vermoedelijk in 1750 is geplant. De boom heeft een stamomvang van ruim 7,5 meter. Op een mooie zomerse dag brak er plotseling een zware tak uit. Deze tak was met een omtrek van ongeveer 2,5 meter op zich al een forse beuk. De aanhechting met de stam, een zogenaamde plakoxsel, had het begeven. Ook de verankering die ooit was aangebracht om de tak bij storm te behoeden tegen ver doorbuigen, kon het gevaarte

Toen het bestaan van het Bomenfonds eind januari openbaar werd, hoopten we dat de f 100.000,-, die we dit jaar hadden te besteden voor herstelwerkzaamheden, snel op zou zijn. In oktober was het geld al volledig toegezegd aan ruim dertig boomeigenaren. Voor de Bomenstichting is dit het bewijs dat er grote behoefte bestaat aan de bijdrageregeling. Wanneer we bedenken dat het Bomenfonds tot nu toe alleen nog geld ter beschikking stelt voor bomen buiten de bebouwde kom, waar circa een derde van de geregistreerde monumentale bomen staat, dan moet het fonds nog sterk worden vergroot om het totale bestand de komende jaren in goede staat van onderhoud te brengen.

niet meer in bedwang houden en werd losgerukt. Dit was uiteindelijk alleen maar gunstig, omdat de tak zonder de stam te raken op de grond is geploft. Had de verankering het wel gehouden dan was misschien de stam voor een groot deel beschadigd.

De werkzaamheden bestonden nu uit het maken van een gladde takwond en het inpakken van de stam met jute ter voorkoming van zonnebrand. Uit het Bomenfonds werd een bijdrage van f 630,- ter beschikking gesteld.

F.M.

In memoriam

Op dinsdag 26 november overleed zeer plotseling op 55-jarige leeftijd

mr. Edouard de Kruyff

Edouard was jarenlang verbonden aan de Bomenstichting. Vanaf 1972 als bestuurslid, in de periodes '72-'75 en '86-'91 ook als voorzitter. In januari van dit jaar namen we opgewekt afscheid van hem. We interviewden hem in september nog voor het laatste themanummer. Het ging hem goed. Het is nog moeilijk voor te stellen dat Edouard er niet meer is. We waren altijd welkom en als we belden had hij meestal wel een grapje klaar. Hij was een goede vriend. We wensen Ada en de kinderen heel veel sterkte toe.

Bestuur en medewerkers van de Bomenstichting

"Monumentale bomen... O wee als je daarvan de smaak te pakken krijgt!"

Mirjam Lammertink

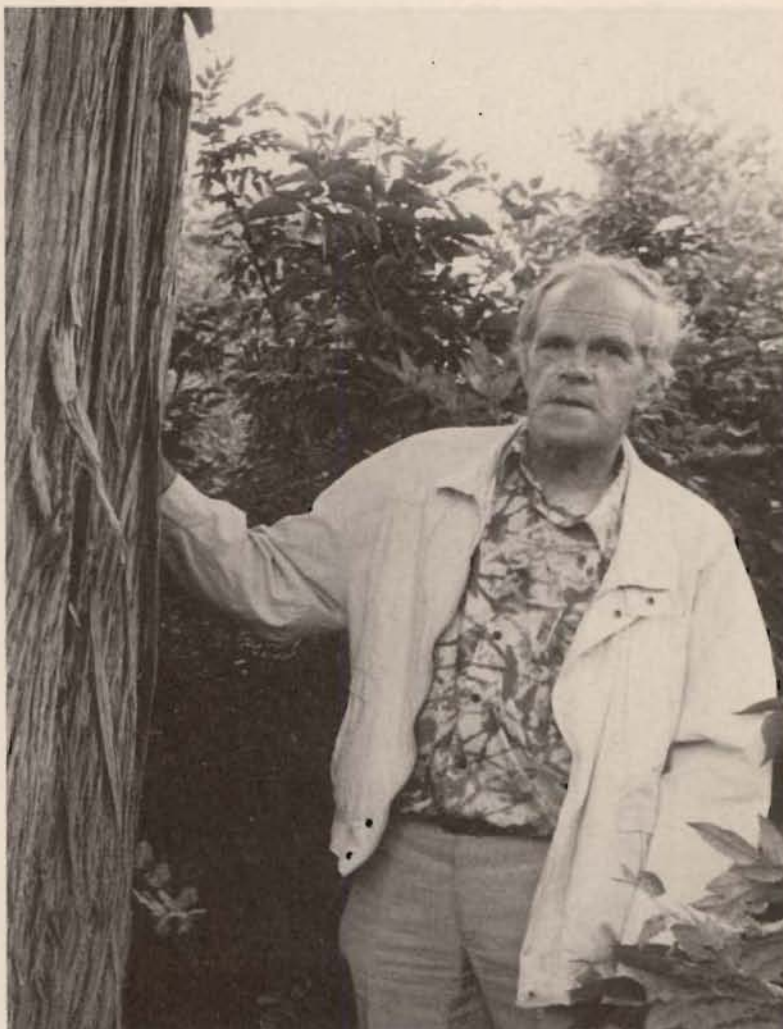
Gerrit de Graaff is nog lang niet uitgepraat over bomen. Nadat hij klaar was met het schrijven van "Monumentale bomen in Nederland" ging hij alweer op reis om naar de dikste boom ter wereld te gaan kijken, in Mexico. Maar ook de bomen in Nederland zijn nog lang niet vergeten. Mirjam Lammertink zocht hem op in zijn woonplaats Barneveld.

De reacties op het boek zijn heel goed. Ik heb nog geen enkele negatieve recensie gezien. Zelfs het over het algemeen kritische Vrij Nederland schreef een lovend stukje met de titel 'gemummificeerde oudjes'. Wat denkt u nou als u dat leest?

"Och, die kop, daar heb ik nauwelijks op gelet. Ik heb alleen maar gelezen dat het een mooi boek was. Ik heb zo ontzettend veel leuke reacties gekregen, mensen vanuit heel Nederland belden op en schreven me. Vooral dat artikel in de Telegraaf bracht nogal wat teweeg. Ik heb heel veel tips gekregen over nog dikkere bomen, nog oudere, nog mooiere, het houdt niet op. Er waren er ook die hele gedichten schreven. Ik kreeg zelfs een lange brief uit de Nederlandse Antillen, gericht aan Gerrit de Graaff, bomenkenner, Barneveld, Nederland. En die kwam gewoon ààn! Dat geeft wel een goed gevoel. Mensen zijn echt enthousiast. Ik heb deze zomer 5 bladzijden vol geschreven met natuurroutes in de Barneveldse Krant, ook over bomen natuurlijk. Toen ik daar een paar jaar geleden mee begon kwamen er 's zondags twintig mensen lopen, het werden er echter steeds meer. Nu zijn het er wel duizend op een zondag! De natuur wordt populair."

U bent chef bij een grote drukkerij in Barneveld. Waarom schrijft een drukker over bomen?

"Ach, ik heb altijd veel belangstelling gehad voor de natuur. Ben al jaren lid van het IVN, mijn vrouw Tiny is natuurgids. Voor de Barneveldse Krant drukkerij ben ik in het begin van de jaren tachtig begonnen met elke week een stukje over een boom te schrijven, te beginnen met de watercypressen hier bij de muziektent, die heel bijzonder bleken te zijn. Bij een drukkerij is het in het begin van de week altijd druk en dat loopt langzaam af. We werken dus 4 dagen van 9 uur. Ik heb altijd 1 dag over om bomen te gaan bekijken. Want achter je bureau zitten en schrijven is niks. Je moet er echt naar toe gaan. Tiny en ik maken voor zo'n dag dan echt een route om wat bomen te gaan bekijken. Als je op zoek bent naar bijzondere bomen kom je op de mooiste plekjes terecht. Ook in de vakantie gaan we naar een plek van waaruit we bomen kun-

nen gaan bekijken; het geeft inhoud aan je vakantie, je hebt een doel voor ogen".

Gerrit de Graaff

Is de Nederlandse situatie geen kinderspel vergeleken met oude bomen in het buitenland? Als ik die Amerikaanse bomen van 4000 jaar oud zie, dan vraag ik me af waarom we ons hier druk maken...?

"Nou, maar een eik van Verwolde of de moeras-

cypres in Breukelen zijn hier toch heel bijzonder. Die moet je echt eens gaan zien. Voor veel mensen is het een verrassing als ze erachter komen wat hier te zien is. Ik heb gezien dat het heel verschillend is hoe ze er in de diverse landen mee omgaan. Ik was dit jaar in Tsjechoslowakije en op het platteland zag het er allemaal nogal armoedig en verwaarloosd uit. Ik liep in een bos,

de Kroezenboom op de Fleringer es en ook de eik van Ruurlo. Allemaal grote, indrukwekkende bomen die er heel machtig uitzien. Interesseert u zich alleen voor monumentale bomen?"

"Nee hoor, niet alleen. Maar het is zo'n prachtig gezicht, zo'n hele grote boom. We hebben de Kroezenboom al wel vijftien keer gezien, en hij maakt nog steeds een grote indruk. Wat me ook aantrekt

Twee bomen die bij Gerrit de Graaff een speciale plaats innemen; de dikste bruine beuk van Nederland in Breukelen (stamomtrek 8,50 m) en de oude knotwilg in het Beaufortpark in Woudenberg. Deze foto is in 1989 genomen, toen de boom voor de zoveelste keer in brand was gestoken. Rookwolken stijgen op uit de holle stam.

nauwelijks paden, en opeens kwam ik bij een hele grote boom met een bord erbij. Ik spreek geen Tsjechisch maar begreep natuurlijk wel de Latijnse naam, de vermelde hoogte, omtrek enzovoorts. Dat hadden ze wel weer goed geregeld. Ook in de Nationale Parken in Amerika zie je overal bordjes die leiden naar de 'Tallest trees'. In het westen van Duitsland wordt er ook aandacht aan geschonken, in de voormalige DDR heb ik echter helemaal niks gezien. De bewoners van Santa Maria del Tule (Oaxaca, Mexico) waren heel trots op hun 'dikste boom ter wereld'. Er stond natuurlijk een bord bij en hij staat ook in het Guinness Book of Records. De boom (*Taxodium mucronatum*, moerascypres, omtrek 41 m, hoogte 57 m, leeftijd 2000 jaar) krijgt elke dag 500 liter water toegediend!"

"Als reiziger moet je eigenlijk botanicus zijn. Bomen en planten verfraaien de aanblik. Je moet leren kijken. Ik ben eens naar de Bodensee geweest en dat vond ik heel mooi. Acht jaar later kwam ik er nog eens terug en toen zag ik dat er allemaal hele bijzondere bomen stonden! Helemaal niet gezien de eerste keer! Als natuurgids zijn we alsmaar aan het kijken en luisteren. Die vogel, weer een andere. Je ziet en hoort zoveel meer als je je wat moeite geeft..."

Journalisten hebben al vaak gevraagd wat nu uw lievelingsbomen zijn. Dat zijn de Eik van Verwolde,

in die hele oude bomen is het contact dat je via zo'n boom met het verleden hebt. Ze hebben al zoveel aan zich voorbij zien gaan, niet voor te stellen..."

In uw toespraakje bij de presentatie van Monumentale bomen in Nederland vertelde u ook al dat als je eenmaal gegrepen bent, je nooit meer van bomen afkomt...

"Dat vind ik echt. Bij mijn spreekbeurten laat ik altijd een heleboel dia's zien en op één van de tekst-dia's heb ik ook gezet: "Monumentale bomen. O wee als je daarvan de smaak te pakken krijgt". Bij ons is dat ook echt zo gegaan. Ik blijf ermee bezig. Zeker als iedereen weer met tips komt over bomen die ik nog niet ken. Dan moet ik daar gewoon naar toe. Zelf gaan kijken."

U geeft ook lezingen?

"Ja, twee avonden per week. Heel vaak voor de KMTP. De mensen moeten me wel 1 jaar van te voren aanvragen want ik zit nu al tot 1993 vol. Ik kan nu niet zeggen waar ik allemaal naar toe ga, verenigingen geven er zelf bekendheid aan en het is vaak besloten. Op 30 maart ben ik in de Veluwehal in Barneveld. Acht uur 's avonds. Verder zetten ze het altijd in de lokale krant."

Wie Gerrit de Graaff eens zelf wil horen vertellen moet opletten dus!

In deze column, waarin gastauteurs aan het woord komen over de relatie tussen bomen en mensen, legt in deze aflevering Dick Polvliet de nadruk op het verband tussen jonge mensen en oude bomen.

Dick Polvliet is als kontaktpersoon en inventarisatie medewerker actief voor de Bomenstichting. Het afgelopen jaar heeft hij meegewerkt aan de samenstelling van het boek 'Bomen voor Oranje'.

Over oude bomen en jonge mensen

Oude, monumentale bomen krijgen doorgaans meer aandacht dan jonge, onopvallende. Omgekeerd krijgen jonge, vitale mensen doorgaans meer aandacht dan oude, min of meer afgeleefde. "Wat een vergelijking", zult u zeggen: "Bomen en mensen zijn toch niet zo naast elkaar te zetten. Dat is net zo iets als het optellen van appels en peren. Dat kan toch ook niet?" Ja, waarom zou dat laatste eigenlijk niet kunnen, zoals een reclame-tekst van de groenteman ons dezer dagen suggereert? Appels en peren hebben toch best iets gemeenschappelijks. Ze zijn allebei lekker om te eten en mooi om te tekenen en te schilderen. Bovendien, en dat is fundamenteel, beide zijn vruchten van de natuur (ongeacht het menselijk gesleutel eraan).

Zo kun je bomen en mensen óók onder de noemer "vruchten van de natuur" brengen (van mensen zijn we dat een beetje vergeten). En je kunt ze dus ook met elkaar vergelijken. Om wat dieper in te gaan op de vraag waarom oude bomen en jonge mensen méér aandacht krijgen dan jonge bomen en oude mensen.

"Nogal logisch", zult u zeggen: "Oude bomen zijn vaak opvallend door hun vorm en nogal zeldzaam; je kunt er echt van genieten. Van jonge bomen geldt dat niet zo. En omgekeerd: jonge mensen stralen vaak een grote levenslust uit en ze worden in het straatbeeld steeds zeldzamer; er valt nu aan hen veel te verdienen. Oude mensen daarentegen groeien in aantal en gaan onopvallend, rustig hun gangetje".

Inderdaad, oude bomen en jonge mensen krijgen meer aandacht dan jonge bomen en oude mensen, omdat ze zeldzamer zijn en er van hen méér te genieten of aan hen te verdienen valt. (Deze beide geluksbelevingen liggen blijkbaar dicht bij elkaar dan we denken en leuk vinden.) Zo werkt nu eenmaal de wet van de schaarste onder ons mensen, in de natuur dus. Dat wat begeerlijk, maar beperkt aanwezig is, krijgt de meeste aandacht

omdat we bang zijn dat er een tekort aan is. Dé oorzaak van ons kortzichtig denken en handelen, dat een mens, natuur- en milieuverwoestende uitwerking heeft. Dientengevolge wordt vaak vergeten, dat oude bomen jónge geweest zijn; geplant moesten worden of spontaan opkwamen, vóórdat zij bewonderd kunnen worden. En zo wordt ook vaak vergeten dat jonge mensen oud zullen worden, nádat er aan hen is verdiend. Zowel bomen als mensen zijn immers vruchten van de natuur, onderhevig aan dezelfde regel van ontstaan, leven in volle kracht en ondergaan.

Terzijde:

Nog niet zo lang geleden werden de meeste bomen geplant en de meeste mensen spontaan geboren. Nu is er een tendens naar spontaan opkomende bomen en "geplande" mensen. De meeste bomen werden gekapt als de tijd daarvoor rijp werd geacht terwijl mensen tot hun laatste snik moesten blijven leven. Nu is er een tendens om bomen onaangeroerd te laten, totdat ze er bij neervallen (en er dan nóg van afblijven), terwijl mensen de mogelijkheid krijgen (zij het met veel moeite) om hun eigen leven te beëindigen, of anderen daarmee te helpen als de tijd daarvoor rijp geacht wordt. Bomen en mensen hebben meer gemeen dan wij ons bewust zijn. Een duidelijke tegenstelling bestaat er nog tussen mensen en bepaalde boomsoorten rondom het 40ste levensjaar. Voor mensen wordt beweerd, dat het leven dan pas begint, voor houtproducerende populieren betekent, dat het einde van hun bestaan!

Op grond van het bovenstaande zou ik ervoor willen pleiten, dat er meer aandacht geschonken wordt aan jonge bomen en hun ontwikkeling en aan oude mensen en hun verzorging. Een meer evenwichtige belangstelling voor oude én jonge, voor jonge én oude zou wel eens goed kunnen zijn voor beide, bomen en mensen. Hen dichterbij elkaar kunnen brengen om samen te overleven.

Dick Polvliet

Dick Polvliet

VAN JAARVELD / VAN SCHERPENZEEL

BOOMTOTAALZORG

Overeind 42, 3998 JB SCHALKWIJK
Telefoon: 03409 - 1880
Fax: 03409 - 2366

- Boomtechnisch advies
- Boombeheerplannen / inventarisatie
- Onderzoek / rapportage
- Groeiplaatsverbetering *
- Snoeien

- Planten / Verplanten
- Landschappelijke beplantingen
- Diapresentaties / instructies
- Vellen

BOMEN EISEN WORTEL- RUIMTE

Een optimale wortelbeluchting is mogelijk door bomengrond te mengen met poreuze **VULKAN® - LAVA** brokken, waardoor veel holle ruimte ontstaat.

Vraag onze
dokumentatie
Vulkan® -Lava
brokken

Naam:
Adres:
Code/Plaats: **B.B.**

Postbus 9
2920 AA
Krimpen a/d IJssel
Tel. 01807 - 13044
Telex 22361
Fax 01807 - 19616

rook krimpen

GROEN-INVENTARISATIE

- * ZEER SNELLE INVOER
- * ZELF DEFINIEERBARE INVOERKRITERIA
- * SNELLE SELEKTIEVERWERKING
- * IMAG PLANTENBESTAND (20.000 STUKS)
- * EENVOUDIGE BEDIENING

INFO | GROEN

software voor de groensektor
Peyerskoop 45, 2771 BD Boskoop
Postbus 112, 2770 AC Boskoop
Telefoon 01727-14445

De eiken van de Spessart in het licht van de kunst

Dr. J. Gremmen

Sedert onheugelijke tijden is de Spessart in Unterfranken (Duitsland) bedekt met uitgestrekte loofbossen. In een oorkonde uit de 9e eeuw werd dit gebied de "Spehteshart" genoemd, dat "woud van de specht" beduidt. Deze vogel was aan Wodan, de god der Germanen, gewijd. De welbekende sprookjes van Grimm en de roversroman "Das Wirtshaus im Spessart" van Wilhelm Hauff zouden eveneens hun oorsprong hebben gevonden in de Spessart. Het feit, dat zich zelfs nu nog heel oude bomen in deze streek bevinden, is vooral te danken aan de vroegere Frankische en Beierse koningen, die hier hun jachtgronden hadden en daarom niet toestonden, dat de "mastbomen" (eiken en beuken) werden geveld.

Oude eikebomen

Midden in het hart van de Spessart ligt de houtvesterij Rohrbrunn. Ongeveer de helft van het oppervlak, circa 2800 ha, bestaat uit beukenbos met eik en haagbeuk gemengd, het Luzulo-Fagetum. De beuk, één van de voornaamste houtsoorten, wordt daar door natuurlijke verjonging in stand gehouden. Tussen deze beuken komen in het 350 ha grote "Heisterblock" reusachtige wintereiken voor, die 200 tot 300 jaar oud zijn, een stamdiameter hebben van ca. 1,5 meter en een hoogte tussen de 25 en 40 meter. Zij verheffen zich als zuilen naar de hemel, zijn vrijwel zonder zijtakken en hebben zeer smalle jaarringen. Daarom is het hout van deze eiken zo bijzonder geschikt voor het maken van fineer.

Voor deze eiken worden op openbare houtveilingen hoge prijzen betaald, die tussen de 1200 en 1500 DM per kubieke meter liggen, maar voor superieure kwaliteitsstammen worden nog aanzienlijk hogere bedragen neergeteld.

Nog oudere eiken met leeftijden tussen 600 en 800 jaar treffen we aan in het Natuurreservaat "Rohrberg". In tegenstelling tot de "onnatuurlijke" rechte stammen van de bomen in het reeds genoemde "Heisterblock" worden we hier met eiken geconfronteerd, die brede, zware kronen en forse zijtakken dragen, het gevolg van meer ruimte, maar vooral van licht, daar eiken lichtbehoevend zijn. Deze hoog bejaarde reuzen, gedeeltelijk afgestorven en hol geven ons een indrukwekkende impressie van een eeuwenoud eikewoud.

Cultuur van fineereiken

Door de hoge prijzen die voor fineereiken worden betaald, heeft het Forstamt Rohrbrunn zich al vele jaren gespecialiseerd in de teelt van deze bomen. Deze verloopt in grotelijnen als volgt: Het zaaien van de eikels heeft plaats onder het scherm van loofhout, waarbij een afrastering dient om zowel eikels als plantsoen tegen het wild te beschermen. Naarmate de jonge eiken opgroeien wordt het loofhoutscherm geleidelijk verwijderd, opdat de jonge bomen volop van het licht kunnen profiteren. Later moeten de eikestammen juist tegen te veel licht worden beschermt om de ontwikkeling van zijtakken

tegen te gaan, daar deze aanleiding geven tot noesten in het hout, ongewenst voor fineerhout. Om dit te voorkomen worden tussen de jonge eiken schaduwverdragende bomen, zoals haagbeuk, beuk of linde geplant, waardoor deze vorming van zijtakken achterwege blijft.

Figuur 1
Gunter Ullrich
"Spessart-Eichen"
Ets. 1978, (Privé-bezit)

Schilderachtige bomen

Door zijn majestueuze verschijning heeft de eik altijd grote bewonderaars gehad, vooral van de kant van de kunstenaar. In de 17e eeuw komen we de "trotse eik" herhaaldelijk tegen op de schilderijen

Figuur 2
Gunter Ullrich
"Steineichen bei Roszfeld"
Aquarel, 1986.
(Stadtmuseum, Rodach bei
Coburg)

van de bekende Hollandse schilders Jacob van Ruisdael en Meindert Hobbema, waarop ze fungeren als symbool van kracht en duurzaamheid in het leven. In de 19^e eeuw werden prachtige schilderijen van eikebossen en eikebomen door de Nederlandse kunstenaar Barend C. Koekoek vervaardigd (zie Bomennieuws nr. 2 van 1987). Ook de kunstenaar van onze tijd heeft grote be-

langstelling voor oude bomen. Zo heeft de schilder en graficus *Gunter Ullrich* uit Aschaffenburg op geheel eigen wijze de indrukwekkende oude eiken van de Spessart weergegeven. Zijn grote belangstelling voor deze bomen vinden we terug in zijn fraaie ets van een groep eiken (fig. 1) en in de veelkleurige aquarel van enkele steeneiken (fig. 2).

Pelgrimage

Voor de natuurliefhebber en wandelaar is de Spessart nog steeds een prachtig bosgebied, waar veel te genieten valt. Voor de boomvriend is het tevens een aanleiding tot pelgrimage naar de oude eiken van Rohrbrunn en de Rohrberg.

Bij het aanschouwen van zulke natuurwonderen beseffen we ineens onze eigen nietigheid en korte levensduur, want ondanks onze toch ingebeelde kennis van Moeder Natuur, blijft de Schepping één groot mysterie, zeker als we het ontstaan van Leven uit een simpele eikel en de verdere ontwikkeling tot een geweldige boom gadeslaan. Plinius zei eens "dat de eiken van Germania zo oud zijn als de wereld" en "dat hun onsterfelijkheid één van de grootste wonderen is". Zijn woorden zijn ons diep uit het hart gegrepen. De 20e eeuwse mens is echter niet zo erg onder de indruk van deze natuurwonderen, maar veel meer bezeten van de technische wonderen van eigen tijd. Helaas, dragen deze de kiemen van eigen ondergang in zich. *Herrn Gunter Ullrich (Aschaffenburg) wird aufs herzlichsten gedankt für seine Bereitwilligkeit zwei Bilder seiner fesselnden Kunstwerke von Bäumen zur Verfügung zu stellen.*

Bouwen rond bomen is kiezen of delen.

H. Rogaar

Jaarlijks word ik rondgeleid langs de fraaiste bomen. Maar helaas gaat het niet altijd even goed met deze voor ons zo belangrijke en vaak waardevolle groenelementen. We hebben allemaal het beste voor met het milieu maar onze 'welvaart' en 'vooruitgang' staan vaak voorop.

Voor de welvaart moeten wegen worden verbreed, nieuwe parkeerplaatsen worden aangelegd. Er worden kantoren gebouwd op plaatsen waar je bijna niet kunt komen en waar we toch allemaal moeten zijn! Betonnen kunstwerken, asfaltwegen en voetpaden worden aangelegd zodat we ons optimaal kunnen voortbewegen. Om te voorkomen dat alles wat we hebben opgebouwd wegzakt, hebben we de ondergrond zo sterk verdicht dat nazakken nauwelijks mogelijk is.

Bomen passen zich aan

Om de omgeving leefbaar te houden hebben we bomen aangeplant, we houden immers van de natuur. En daar ontstaan de problemen: in plaats van dankbaar te groeien in deze gezellige drukte vertonen de bomen nauwelijks groei en staan er vaak weinig florissant bij. Er zijn er zelfs die onze voetpaden dusdanig met hun wortels opdrukken dat je je nek breekt als je niet uitkijkt. En als ze al groeien dan nemen ze het licht weg van de ramen of groeien zelfs met de wortels tot in onze riolen en fundamenteën. Bomen zijn wat dat betreft ongeschikt voor onze goed verzorgde steden. Zelfs de oude bomen die toch al heel wat groeiervaring hebben opgedaan, passen zich hier nauwelijks aan. Hier nu ligt de essentie van ons bomenprobleem. Bomen passen zich wel degelijk aan! Zo sterk zelfs dat ze het zichzelf soms onmogelijk maken. Onder de tegels van het voetpad vindt de boom nog de laatste beetjes zuurstof en condensvocht, want in de rest van de bodem hebben we deze noodzakelijke elementen er al letterlijk met onze bouwlust uitgedreven. Voeding en vocht vindt hij in het riool want in het schone straatzand hebben we

ing. H. Rogaar is
boomtechnisch adviseur
bij het N.O.C.B. te
Hoevelaken

om bouwtechnische redenen deze verrijking eruit gehaald.

Alleen in het plantgat waarin de boom, als hij geluk heeft, is geplant hebben we wat betere grond aangebracht. Een boom in de bestrating heeft bij een kroondiameter van 4 meter een wortelruimte van zo'n 3 m³ nodig. Een beetje volwassen boom heeft al gauw een kroondiameter van zo'n 15 meter; hoeveel ruimte heeft zo'n boom ondergronds dan wel niet nodig? En hoe is het dan mogelijk dat er toch nog zoveel grotere bomen zich weten te handhaven? Juist omdat een boom zich zo uitstekkend weet aan te passen!

Vooronderzoek is noodzaak

Als een boom zich al jaren ergens heeft staan aanpassen en we bouwen er weer een parkeerplaats of uitbouw bij, dan wordt het ook voor bomen een keer te veel. Als we dan zien dat de bomen zich na zo'n verbouwing niet herstellen, zoals we hadden verwacht, is ingrijpen al vaak te laat. Een boom past zich namelijk wel aan maar herstellen van een beschadiging kan hij zich maar moeizaam. Als de teruggang in de boom zichtbaar wordt, zijn we meestal al te laat.

Dus moeten we, voorafgaande aan onze bouwijver, kijken welke aanpassingen en maatregelen voor de boom noodzakelijk zijn, zodat we de bomen van een nieuwe cultuurschok kunnen besparen. Want eenmaal ontstane schade kan meestal niet of alleen met veel geld en moeite worden hersteld.

De kosten voor deze aanpassingen zijn meestal maar een fractie van de totale bouwkosten en er

zijn vele goede aanpassingen voorhanden. Middels vakkundig vooronderzoek kunnen de noodzakelijke aanpassingen worden vastgesteld. Met behulp van moderne apparatuur zijn we in staat de gevolgen van bouwactiviteiten vooraf te beoordelen. Dit onderzoek en de daaruit volgende aanpassingen moeten dan wel voorafgaand aan de bouw worden uitgevoerd en niet achteraf. Het slechts plaatsen van een hekje rond de stam is hierbij zeker niet voldoende.

Advies

Een ieder dient zich voorafgaande aan bouwactiviteiten rond bomen dus af te vragen of voldoende goede voorzorgsmaatregelen zijn getroffen zodat ook na de bouw of wegreconstructie de boom ter plekke zich aan ons kan blijven aanpassen. Een aantal gespecialiseerde bureaus en boomverzorgingsbedrijven kan het noodzakelijke vooronderzoek en de advisering verzorgen; bij de Bomenstichting zijn deze adressen bekend. Weet U dat er bouwactiviteiten in de buurt van bomen gaan plaatsvinden en twijfelt U eraan of er voldoende maatregelen zijn of worden genomen, neemt U dan eens met deze bedrijven contact op. Bent U zelf niet de eigenaar of beheerder van de bomen, vraag dan in eerste instantie aan hen of zij hieraan gedacht hebben. Bomen zijn immers ons aller zorg!

En als we dan niet willen delen, dan moeten we dus kiezen want bouwen rond bomen zonder goede maatregelen vooraf gaat niet samen! Wat zou het dan mooi zijn als we voor de bomen kozen...

Zo'n boom laat je toch niet vallen?

De Bomenstichting moet steeds harder vechten om bomen te kunnen behouden. Steeds vaker wordt er door mensen een beroep op ons gedaan. Een grotere achterban en meer financiële middelen zijn onontbeerlijk als we bomen willen redden. Steun ons. Wordt óók donateur van de Bomenstichting!

Ja, ik doe mee.

- ☐ Ik word donateur en betaal minimaal f 35,- per jaar
- ☐ Ik word 65+ donateur en betaal minimaal f 25,- per jaar

Naam: Voorl.: Geb. jaar 19

Adres:

Postcode: Woonplaats:

Als donateur ontvangt u 6 keer per jaar Bomennieuws en 3 nieuwe afleveringen van de folderserie Bomen & ... Bovendien kunt u 2 keer per jaar deelnemen aan een donateursexcursie.

Deze bon kopiëren of uitknippen en in een geopende, ongefrankeerde envelop sturen naar: Bomenstichting, Antwoordnummer 9013, 3500 ZA UTRECHT. Bedankt!

Pius Floris

BOOMVERZORGING

Baarzenstraat 17
5262 GD Vught
073 - 56 72 35

VOOR EEN *FLORISSANT* BOMENBESTAND

boomverplanting, verzorging, velling
onderzoek en advies
groeiplaatsverbetering

boomkokers
klim- en verankeringsmaterialen
inventarisatie en beheersplannen

ARBORI-ARNHEM, Leen Hoogstad: de Wiltstraat 57 6821 cc Arnhem tel. 085 - 42 42 23 fax. 085 - 43 69 90

Meijer Groen en Recreatiebeheer

Uw bomen zijn ons waard.

Snoeien d.m.v. klimspecialisten of hoogwerker.
Velling - dunningen, wondbehandeling.
Specialist in "moeilijke gevallen".

Vrijblijvend advies en offertes.

MEIJER

Meijer Huizen, Uw adres!

Delta 142, 1273 MA Huizen, Telefoon 02152-53568

Samenstellen van een bomenroute, enkele richtlijnen

Joop Comijs & Aart de Veer

In Bomennieuws nummer 4 van deze jaargang las u over bestaande bomenroutes in Nederland. Dit zijn wandelingen of fietstochten langs de meest bijzondere bomen van een bepaald gebied, zowel binnen als buiten de bebouwde kom. Wij beschreven toen 20 verschillende routes. In dit artikel geven we nog wat tips voor als u van plan bent zelf een bomenroute samen te stellen.

Na het verschijnen van het artikel ontvingen we nog drie nieuwe bomenroutes:

- een fiets- of wandelroute rondom Uithoorn en de Kwakelse polder (Noord-Holland) (bestellen: 02975-61297);
- een fietsroute in Nijverdal, Hellendoorn en omgeving (Overijssel) (bestellen: 05486-13464);
- wandelroute 'Oisterwijks bomenboekje' (Noord-Brabant) (bestellen: 04242-91311).

Een compleet overzicht van plaatsen waar een bomenroute gelopen of gefietst kan worden vindt u op bijgaand kaartje. Voor verdere informatie verwijzen we u naar het vorige artikel.

Uiteraard is het van groot belang, dat u vooraf een duidelijk beeld heeft van het gebied, waar de te beschrijven route zal plaatsvinden en van de waardevolle bomen die zich daarin bevinden.

Alvorens met een routebeschrijving te beginnen, kan een korte inleiding over de grote betekenis van bomen nuttig zijn. Ook enkele korte opmerkingen over de historie van het gebied zijn zinvol.

Let bij het maken van de routebeschrijving op de volgende punten:

- Zoek een geschikt beginpunt op. Soms kan het nuttig zijn, dat dit punt bereikbaar is met het openbaar vervoer, of dat er parkeerruimte is voor auto's. Denk eraan, dat de route op hetzelfde punt moet eindigen.
- Maak een zo duidelijk mogelijke routebeschrijving en geef die ook aan op een (uitklapbare) plattegrond.
- Loop of rij deze route zelf meerdere malen om de beschrijving te controleren.
- Maak melding van de globale afstand en tijdsduur.
- Maak in de tekst een duidelijk onderscheid tussen de routebeschrijving en de gegevens over de bomen. U kunt bijvoorbeeld de routebeschrijving onderstrepen of weergeven in een ander lettertype. Ook kunt u het tekstgedeelte met bijzonderheden een iets bredere marge geven. Verder is het duidelijk, wanneer u de namen van de bomen HOOFDLETTERS geeft.
- Vermeld achter de Nederlandse namen ook de

Latijnse, of maak van deze laatste een lijstje achterin.

- Geef over de bomen informatie betreffende leeftijd, hoogte, herkomst, konditie, kwaliteit van de groeiplaats en de mate van zeldzaamheid. Eventueel ook enkele historische gegevens over bomen en standplaats.
- Laat de route eerst door enkele bekenden lopen, zodat u kunt nagaan of hij duidelijk genoeg is.
- Geef zo mogelijk afbeeldingen van de blad-vorm, de bloeiwijze en de vrucht.
- Ga na of het plaatsen van naam-bordjes mogelijk is. Op (beschermde) terreinen kan de route ook met bordjes worden aangegeven.

Het is van groot belang, dat u de eenmaal gemaakte routebeschrijving eens per jaar controleert. Eventuele wijzigingen kunt u dan aanbrengen.

Hoewel drukken uiteraard mooier is dan fotokopiëren, heeft de laatste methode het grote voordeel, dat wijzigingen op korte termijn steeds mogelijk zijn, mits u de oplage beperkt houdt. Helemaal ideaal is het wanneer (één van) de samensteller(s) over een tekstverwerker beschikt, waarmee wijzigingen en aanvullingen gemakkelijk kunnen worden aangebracht. In dit verband is het zinnig, steeds datum van de samenstelling te vermelden. Streef naar het gebruik van het A-5 formaat (21 x 15 cm). Dit is het meest handzaam is. Een korte literatuuropgave aan het slot kan nuttig zijn, evenals adressen van plantsoenendienst, bomenwacht, Bomenstichting, IVN e.d.

Wanneer een bomenroute bestemd is voor kinderen, dan is het beantwoorden van vragen of het uitvoeren van opdrachten onderweg een leuke bezigheid.

Het is van belang, de bomenroute bekendheid te geven in de plaatselijke pers. Hij moet verkrijgbaar zijn bij VVV, gemeentelijk informatiecentrum en plaatselijke boekhandel. Soms zijn deze instanties ook bereid om het vermenigvuldigen van de route te subsidiëren.

Tot slot

Wij wensen u succes bij het samenstellen van een nieuwe route en veel plezier bij het lopen of fietsen van bestaande routes.

Indien een nieuwe bomenroute verschenen is, of wanneer u een route kent die nog niet in ons overzicht is opgenomen, wilt u dan zo vriendelijk te zijn, dit te melden? Het adres is:

Joop Comijs, Zaalboslaan 12, 6881 RH Velp.

Bestaande bomenroutes in Nederland

Nieuw adres IVN afd. Eelde/Paterswolde
De bomenroute van Eelde/Paterswolde, die in het vorige artikel als beste uit de bus kwam, kunt u bestellen bij de penningmeester van deze afdeling
Westerhorn 7, Eelde
postgiro 820257
De route kost f 5,40 incl. verzendkosten

MB-BOEK / MB-PROJECT

MB-BOEK/MB-PROJECT is een uitgebreid administratiepakket waarmee u op eenvoudige wijze uw projectadministratie, facturering en boekhouding verzorgt. Er is een versie voor het hoveniersbedrijf en een versie voor tuin- en landschapsarchitecten.

MB-BEHEER

MB-BEHEER is een beheerinstrument voor objecten in stedelijk en landelijk gebied: geschikt voor inventarisatie, werkplanning, nacalculatie, simulatie, het maken van gemeentelijke begrotingen, etc. Koppeling naar CAD-programmatuur op aanvraag.

MB-CALC

MB-CALC is een programma waarmee u op zeer eenvoudige wijze begrotingen kunt maken op basis van eenheidsprijzen of op basis van IMAG-tijdnormen.

BSW-PLANT

BSW-PLANT is een muisgestuurd plantselectieprogramma. Het programma valt op door de zeer hoge selectiesnelheid. Met BSW-PLANT kunt u ook plant- en bestellijsten maken.

MEER INFORMATIE ?

Voor overheid, instellingen, hoveniers en tuin- en landschapsarchitecten ontwikkelt Bakker, Spees & Werkman maatwerkprogramma's. Het bureau maakt analyses en definitiestudies en geeft adviezen op het gebied van organisatie en efficiëncie. Het bureau biedt ondersteuning bij het werken met vele programma's.

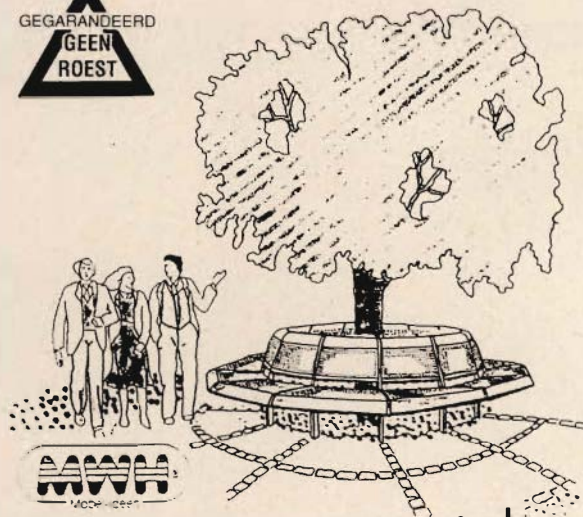
Wilt u meer informatie over de activiteiten van Bakker, Spees & Werkman, bel dan onderstaand nummer. Wij sturen u graag een informatiepakket of maken een afspraak voor een demonstratie.

Bakker, Spees & Werkman
adviseurs groen en automatisering

keizersgracht 288 1016 ew amsterdam
tel. 020 - 6 381489

Voor PARK- CITY- en PROJECT-
meubilering de degelijkste en
meest uitgebreide systemen.

VRAAG DE GROTE KLEURENCATALOGUS.

inter-design id—

postbus 217 6800 AE arnhem nederland
telefoon 085-435907 telefax 017 20-21120

**Nederlands
Onderzoek en advies
Centrum voor de
Boomverzorging**

postbus 196 - 3870 KD Hoevelaken
Telefoon: 03425 - 1259

EEN BEDRIJF DAT NIETS UITVOERT?

Inderdaad, het N.O.C.B. adviseert op het gebied van bomen en de boomverzorging maar voert zelf geen werken uit, daardoor is het N.O.C.B. volledig objectief in zijn advisering.

- * Onderzoek: standplaats, reconstructies, bodem- en bladanalyses, stabiliteit, conditie en vitaliteit, bemestingsadviezen.....
- * Advisering: schade -taxaties, wetgeving, subsidies, beheersplannen en inventarisaties o.a. met behulp van veldcomputers, kostenvoorcalculaties.

**HET N.O.C.B. VOOR ONAFHANKELIJK EN
PRAKTIJKGERICHT ONDERZOEK EN ADVIES**

Reakties van lezers

Op twee artikelen in nummer vier ontvingen we een schriftelijke reactie. Beide onderwerpen vragen een uitvoerig antwoord van de redactie, daarvoor was in dit nummer helaas geen ruimte meer. In het volgende Bomennieuws komen we er uitgebreid op terug.

Compost en ziektebestrijding

De boomverzorgingstip die gaat over luizen, honingdauw en roetdauw (Bomennieuws nr. 4/91) staat geheel in het teken van een symptomatische benadering, waarin overigens milieusympatieke 'oplossingen' worden aanbevolen. De vitaliteit van een boom komt meestal niet terug door bespuitingen met koud water of andere middelen, de luizen vaak wel. Het lijkt mij beter, éérst te trachten de oorzaak op te sporen. Als een plant, een struik of boom wordt belaagd door insecten of schimmels, of wordt geplaatst door ziekten, dan betekent dat vrijwel altijd dat er sprake is van een plaatselijke of een algemene ecologische ontwrichting. Wat niet gezond is, wordt aangetast en eventueel opgeruimd: zo regelt de natuur dat. Planten, struiken en bomen in onze woon- en leefomgeving staan doorgaans op onnatuurlijke of 'kunstmatig natuurlijke' plekken (moes- en siertuinen, parken en lanen), waardoor de kans op aantastingen toeneemt. Oorzaken voor dauw- en luizenplagen kunnen onder meer zijn: (te veel) bestrooiing, plaveisel, het wegharken van blad en takken (humus), zure regen, overbemesting (zoals gazonkunstmest en landbouwfosfaten die bijvoorbeeld via grond- en oppervlaktewater de prachtige boom bereiken), verschraling of verdichting van de bodem. Niet al die oorzaken kun je zelf wegnemen. Vaak is het wel mogelijk de nadelige effecten te verminderen door een ecologische benadering. Ik heb de gigantische luizenplaag die enkele jaren achtereen mijn twee solitaire rode beuken teisterde, bestreden door een grote ring van compost om de bomen heen te leggen en er stinseplanten als boshyacint, donkere ooi-evaarsbek, slanke sleutelbloem, en dergelijke aan te planten.

De compost bestaat uit ca. 40% beukeblad en voor de rest uit tuin- en keukenafval, snoeihout van bessen- en sierstruiken, vermolmd hout, haksel, koeie- of paardemest en koraalalgenskalk (maerl). Deze wordt niet ingespit, maar op de oppervlakte gelegd. Bij droogte wordt geen compost uitgereiden, maar kan zo nodig met de tuinsproeier worden ingespoeld. De bodem wordt nu ook luchtig. Voor de compostsamenstelling zijn geen vaste verhoudingen aan te geven. Alles is goed, als maar het principe wordt gehanteerd, dat je aan plant of boom zo ongeveer -in de vorm van compost- teruggeeft, wat hij aan blad, bloemen, stengels, takken kwijtraakt, je daarbij voorstellend, wat de oorspronkelijke natuurlijke omgeving van zo'n boom of plant zou zijn. De apelpoolboom bijv. is van nature een bosrandbewoner. Langs en in de bosrand vind je veel kruidachtige gewassen, struiken en ook veel vogels en zoogdieren (mest!). Oude hoogstamfruitbomen kun je met zo'n veelzijdig samengestelde compostgift weer fantastisch -bijna letterlijk- laten opbloeien, waardoor de hoeveelheid belagers aanzienlijk terugloopt, de oogst toeneemt en de kwaliteit van het fruit sterk verbetert. Liever moet men dus een ecologische aanpak nastreven, waarbij men zich zou moeten inleven in het 'oorspronkelijke' microklimaat van plant, struik of boom. Slechts in acute situaties los je met symptoombestrijding even wat op, geef je even lucht.

K. van Huffelen, Epe

Klimop in bomen

Op bladzijde 56 staat een artikel 'Herstelbijdragen monumentale bomen'. Bij het zien van de foto kan ik wel huilen! Ook het commentaar door F.R.M., dat de eiken geen hinder ondervinden van de klimop, is ontbloeit van elke praktische kennis. Ik weet dat dit tegenwoordig het standpunt is van veel ecologen, die de mening zijn toegegaan, dat je de natuur zijn gang maar moet laten gaan. Doch dat is een fatalistisch standpunt. Ook het feit dat F.R.M. zelf vertelt, dat er in de loop der jaren nogal wat dood hout in de kronen is ontstaan, maakt hem blijkbaar niet wakker. Het door het Bomenfonds er ingestoken bedrag van f 990,- is weggegooid geld. Een vergelijking is dat iemand door een slang is omstrengeld en er

een dokter bijkomt om zijn hoge nood te lenigen door hem wat voedsel toe te dienen. Op mijn vele reizen, ook in het buitenland, heb ik talloze malen gezien hoe bomen door klimop gewrold worden en bij deze eiken is duidelijk de toestand al zo verslechterd, dat het afstervingsproces al is begonnen. Het enige dat men hier thans dient te doen, is zo spoedig mogelijk de klimop te verwijderen. Ik geef toe dat klimop in bomen soms prachtig is en veel broedgelegenheid voor vogels creëert. In ons Arboretum hebben wij dan ook een aantal op zichzelf niet waardevolle bomen met klimop laten begroeien voor het scheppen van nestgelegenheid. Hoewel klimop in beperkte mate sappen zuigt met de wortels, waarmee ze zich verankert, brengt zij wel degelijk schade aan de bast toe met deze zuigwortels. Vaak ook heb ik gezien dat door het gewicht van de klimop de bast eraf scheurt, wanneer bij het opgang komen van de sapstroom deze bast nogal los van het hout ligt. Bovendien is bast en het onderliggende cambium ook een levende substantie, die onder normale omstandigheden lucht en water nodig heeft. Door de dakpansgewijs liggende bladeren der klimop krijgt de bast geen regenwater meer en door de massa wordt ook de normale zuurstofvoorziening gehinderd. Afgezien hiervan is de bast een belangrijk deel van het gezicht van de boom en het is een schilderij waar men niet op uitgekeken raakt. Het camoufleren van dit schilderij met klimop is ook esthetisch een misdaad en het toelaten van deze camouflage getuigt niet van smaak en waardering. Ik zou er dan ook met klem op willen aandringen dat deze drie monumenten zo spoedig mogelijk van de klimop worden ontdaan.

*J.R.P. van Hoey Smith
Arboretum Trompenburg, Rotterdam*

Boomverzorgingstip

Blad laten liggen

Als u nog niet bent toegekomen aan het opruimen van de afgevalen bladeren in uw tuin, dan kunt u dat nu van uw lijstje schrappen. Het is namelijk veel beter om de bladeren gewoon te laten liggen. Alleen op het gazon, op de paden en in de vijver en de rotstuijn is het beter, blad weg te ruimen. Op alle andere plaatsen vormt het blad een beschermende en isolerende deken, waaronder planten(wortels) en dieren de winter beter kunnen overleven. Bovendien verbetert het geleidelijk verderende blad de structuur van de grond, waardoor deze beter vocht vasthoudt en luchtiger is. Als u het blad weghaalt, verarmt en verschaalt u de bodem en zal er meer vorstschade zijn, tenzij u weer met andere middelen de bodem verbetert en beschermt. En dat is natuurlijk belaa-

Als pekewater bij de wortels terecht komt, wordt het gewoon opgenomen, de wortels kunnen het zout er niet uittilteren. Binnenin de levende weefsels van de boom kan het zout schade aanrichten. Ook de bladeren kunnen aangetast worden, nog maanden na de winter. Ze blijven klein en krijgen in juli/augustus bruine randen.

Aangezien de wortels onder normale omstandigheden tot ver buiten de kroonprojectie groeien, is de kans op contact met pekkel erg groot. Ook opspattend pekewater kan schade aanrichten, doordat het zout op de schors de onderliggende levende weefsels laat uitdrogen.

De Bomenstichting heeft over dit probleem de folder Bomen & Pekel uitgebracht. Daarin wordt ervoor gepleit, alleen te strooien, als het absoluut nodig is en ook werkelijk helpt. We strooien te vaak automatisch, terwijl al dat zout natuurlijk niet alleen slecht is voor de bomen, maar bijvoorbeeld ook voor de kwaliteit van het grondwater. Als er sneeuw of ijs ligt, kunnen we ons daar misschien eens aan aanpassen door een andere vorm van vervoer te kiezen of gewoon thuis te blijven, en te gaan sleeën met de kinderen!

Marjan ten Cate

Voor u gelezen

Nog tien jaar om de natuur te redden - Uitg. WNF, sept. 1991

In een folder met deze titel publiceert het Wereld Natuur Fonds een beleidsvisie voor de komende tien jaar in een zevental punten. Een van deze punten is het streven, de oppervlakte van beschermd tropisch bos te verdubbelen. Ook wil men, dat alle Nederlandse ontwikkelingshulp in de toekomst rekening houdt met het behouden en herstellen van de natuur.

Platform, periodiek van het Ministerie van LNV, sept. 1991

In het kader van het "Meerjarenplan Gewasbescherming" zullen ook boomkwekers zich moeten bezinnen op een kwekersleven zonder of met veel minder chemicaliën. Het areaal boomkweekgewassen is de laatste tien jaar met 40% toegenomen. Helaas floreert deze sector dank zij een fors gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. Er moet worden gestreefd naar een vermindering van het gebruik hiervan van 32% vóór het jaar 2000.

Natuur & milieu - oktober 1991

Er wordt aandacht besteed aan het in toenemende mate verdwijnen van de hoogstamfruitbomen. Zij worden vervangen door laagstamplanten, de z.g. spinnen, die een max. hoogte hebben van 2 meter. Landschappelijk gezien, en ook t.a.v. de verscheidenheid in rassen, betekent dit echter een achteruitgang. Daarbij komt, dat hoogstamfruitbomen een veel betere biotoop voor vogels vormen. De provincie Limburg heeft als eerste het belang van handhaving van hoogstambomen onderstreept, o.a. door het beschikbaar stellen van een forse subsidie.

Tuin & Landschap - september 1991

Een bericht over *Malus*-cultivars, die minder ziekte-gevoelig zijn, en die dus niet tegen meeldauw of schurft behoeven te worden bespoten. Wij vonden interessante gegevens over de Phello-dendron amurense (kurkboom). Tuin & Landschap maakt verder melding, dat uit de bast van *Taxus brevifolia* het geneesmiddel taxol wordt gemaakt. Dit geeft goede resultaten bij de behandeling van borst- en eierstokkanker. Helaas heeft dit tot gevolg, dat bossen worden afgestroopt op zoek naar deze boom of struik. Verontrustend wanneer men bedenkt, dat voor de behandeling van één patiënt de bast van 600 bomen nodig is! Overwogen wordt, de boom op grote schaal in cultuur te brengen.

Joop Comijs

chelijk: met veel moeite de natuurlijke bescherming weghalen en dan weer geld en energie investeren in het aanbrengen van een kunstmatige bescherming!

Als u het blad moet weghalen, kunt u dat natuurlijk composteren. Wanneer u meer wilt weten over dit onderwerp, kunt u bij de Bomenstichting de folder Bomen & Bladeren bestellen.

Ziek van zout

Als u pekkel strooit in de buurt van bomen, moet u wel bedenken, dat die bomen daar heel slecht tegen kunnen.

Folders bestellen

Stort f 2,50 per stuk op giro
2108755 t.n.v. de Bomenstichting
in Utrecht, onder vermelding van
Bomen & Pekel of Bomen & Bladeren

Heeft u een boom over in verband met herindeling van uw tuin, door verbouwing, of omdat hij "te groot" wordt? Het is jammer als ze gekapt zouden moeten worden, terwijl ze op een andere plek misschien nog uitstekend kunnen functioneren. In Bomennieuws krijgt u de mogelijkheid (jonge) bomen aan te bieden. De kosten voor een advertentie bedragen f 10,- per plaatsing.

Heel globaal kun je zeggen, dat een boompje met een stamomtrek tot 15 à 20 cm nog wel met de hand kan worden verplant. Grotere bomen moeten met een machine worden uitgegraven en herplant. Bedrijven die bomen verplanten vindt u in de Gouden Gids onder het hoofdstukje Boomverzorging. Overigens, plantsoenendiensten hebben vaak belangstelling voor wat oudere bomen die overschieten. Als men daar geen belangstelling heeft, kunt u bij ons adverteren.

Hoe kunt u een advertentie plaatsen?

Maak f 10,- over op giro 2108755 en vermeld op de achterzijde van de girokaart de gegevens voor de advertentie. Vermeld zoveel mogelijk van de gegevens uit het schema, uw naam, woonplaats en telefoonnummer.

Wie heeft belangstelling voor een jong exemplaar (hoogte 1 à 2 m) van *Castanea sativa* (tamme kastanje), *Cedrela sinensis*, *Fraxinus ornus* (pluimes), *Ilex aquifolium* (hulst), *Pinus mugo* 'Pumilio' (dwergden), *Pterocarya fraxinifolia* (gewone vleugelnoot), *Rhus typhina* 'Lacianata' (fluweelboom). Ook is een groter exemplaar van *Tsuga canadensis* (Canadese hemlock) beschikbaar (hoogte ca. 8 m, niet meer handmatig te verplanten). Alle bomen zijn gewend aan vrij droge zandgrond. Zelf ben ik op zoek naar jonge exemplaren van enkele andere bijzondere bomen, nl. *Athrotaxis*, *Nyssa* (tupeloboom), *Ceratonia siliqua* (johannesbroodboom) en *Eucalyptus* (de beide laatste in pot).

Reacties: Aart A. de Veer, Ercalaan 27, 3911 XM Rhenen. Tel. 08376-13484 ('s avonds).

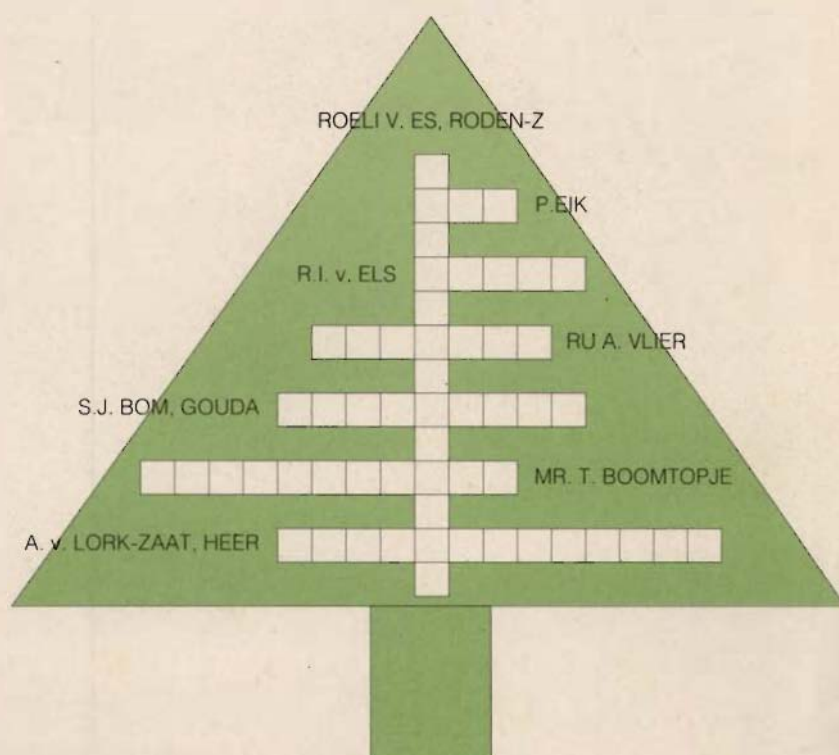
De verplantbaarheid van een boom hangt af van:

factoren	moeilijk verplantbaar	makkelijk
soort	berk	linde
ontstaan	zaailing	geplante boom
bereikbaarheid	aan de weg	achter het huis
grondsoort	klei	zand
leeftijd	oud (omtrek 45 cm)	jong (omtrek 15 cm)
ontwikkeling van het wortelstelsel	breed en oppervlakkig	compact en diep
conditie	slecht	goed

Bomenpuzzel

Het thema van onze jaarlijkse puzzel is een met 7 geheimzinnige visitekaartjes versierde kerstboom. We vragen onze lezers, deze kaartjes te ontcijferen en hun oplossing voor 1 februari 1992 in te zenden naar het secretariaat, onder vermelding op de envelop van 'PUZZEL'. Onder de inzenders van een goede oplossing wordt een boek 'Monumentale Bomen' verloot. Medewerkers van het secretariaat en redactieleden zijn van deelname uitsloten. Over de puzzel kan niet worden gecorrespondeerd.

Het ontcijferen van een visitekaart gaat als volgt: verwissel voorletters en naam (plus eventueel plaats) zodanig dat - na het verwijderen van één verkeerde letter - de naam van een Nederlandse boom of struik ontstaat. De zes horizontaal gegeven boomnamen zijn door middel van de 'slinger' verbonden in één verticale boomnaam. Bij wijze van voorbeeld: een kaartje met de tekst A.J. ESP-ATTEN, DAKAR kan na verwijdering van één letter T worden omgevormd tot PAARDEKASTANJE.

Tot 15 december

Kasteel Groeneveld, Baarn

Aquarellen, pentekeningen en schilderijen van Bob ten Hoopen en Kirsten Nicholson

20 t/m 23 januari

GROEN '92 en

VTB (Vakbeurs voor de Tuinbranche)
Jaarbeurs Utrecht, gratis toegang
De Bomenstichting zal aanwezig zijn met de complete collectie vakliteratuur, folders en liefhebbersboeken

Lezingen

Marjan ten Cate-van Elstrand houdt geregeld lezingen voor allerlei organisaties. Kijk in uw huis-aan-huisblad voor plaats, aanvangstijd en informatie telefoonnummer.

15 januari - KMTP Sneek

20 januari - IVN Meyel

13 februari - KMTP Oss

17 maart - KMTP Ermelo

30 maart

Lezing Gerrit de Graaff in de Veluwehal in Barneveld, aanvang 20.00 uur, toegang f 3,50, informatie: tel. 03420-17979.

10 april t/m 11 oktober 1992

Floriade 1992, wereldtuinbouwten- toonstelling in Zoetermeer

Van 30 april t/m 10 mei is er een binnententoonstelling met het thema "Bomen...Groen...Leven": boomkwekerijgewassen en perkplanten

Toegang Floriade f 17,50 p.p.

Permanente tentoonstellingen

Kasteel Groeneveld, Baarn

- "Bosgebruik en bosbeheer". De collectie werktuigen, xylotheek, gereedschappen, foto's en andere documenten geeft een beeld van het beheer van bossen en natuurgebieden.
- "De geschiedenis van het Nederlandse bos"
- "Groeneveld, een landgoed" over het beheer van Groeneveld
- "Het Nederlandse landschap, een kwestie van kiezen"

Groeneveld is op maandag gesloten

ZWITSERLAND

Ober-Wallis Münster (1400 m)

Te huur van particulier

Appartement in prachtig ski- en langlaufgebied (50 km)

Sleeplift naast het huis

Ook prachtig in de zomer

Geschikt voor maximaal 6 personen

Inl. A.J. Middendorp

Achthoven-oost 58

3417 PE Montfoort

tel. 03484 - 2397

boomverzorging lei van dinther

- snoeien van monumentale bomen en lanen- en parkbomen
- jeugdsnoei
- herstel van stormschade
- vellen van moeilijke bomen
- inventarisaties

Grootgenhouterstraat 122, 6191 NW Beek
Telefoon 046-377186

De Halmen 10
7383 BG Voorst
Telefoon 05758 - 1588

VAN DAM BOOMVERZORGING

SNOEIEN MET HOOGWERKER OF KLIMTECHNIEK /
BOOMCHIRURGIE/GROEI-TOORNISSEN/AFBOUW- EN
VELLING VAN BOMEN/ADVIES EN INVENTARISATIE

HUSQVARNA 165 RX

De sterkste bosmaaier van Husqvarna! Het starten, het bedieningsgemak en de betrouwbaarheid laten niets te wensen over. Uitstekend geschikt voor het afzetten van dun hout. Gaat het zwaarste onkruid te lijf bij het maaien van bermen en taluds.

De stuurboom en het draagstel zijn naar wens verstelbaar. De Husqvarna 165 RX is een professionele bos- en taludmaaier met een uitstekend trillingdempingssysteem en een effectieve geluiddemper. Tijdelijk extra aantrekkelijk!

* Deze actie is geldig t/m 31 december 1991

Husqvarna... KWALITEIT UIT ZWEEËDEN

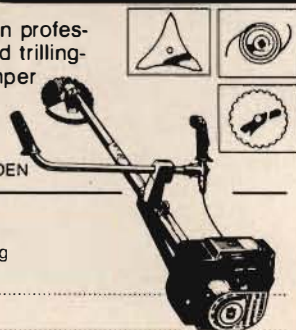
Gaarne ontvang ik van u meer informatie over de
Husqvarna bos- en taludmaaiers.
Husqvarna Bos & Tuin, Postbus 145, 3930 EC Woudenberg

Naam:

Adres:

Postcode/plaats:

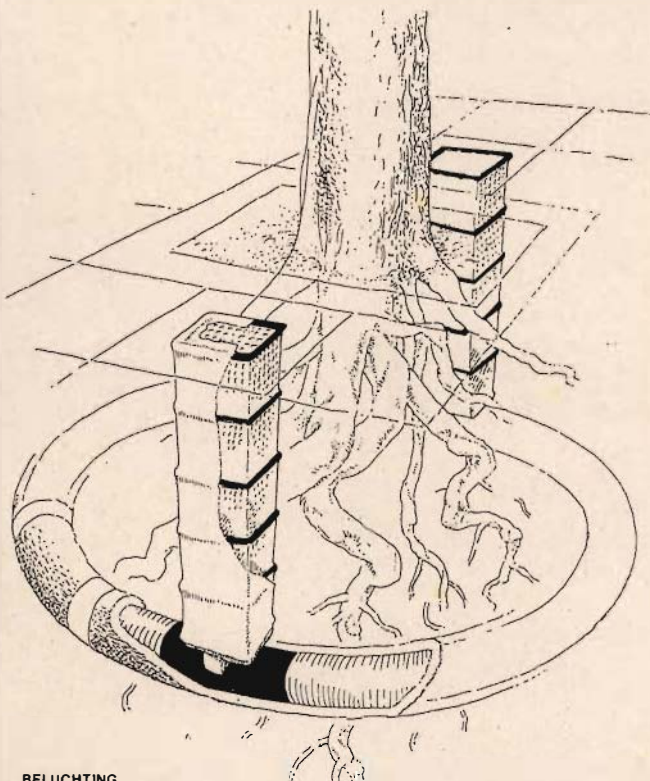
Tijdelijk* met GRATIS actie-
doos, inhoudende een gehoor-
beschermers met plexiglas vizier,
een benzinetank en werkhandschoenen !!!

COPIJN UTRECHT ITS B.V.

Handelsonderneming

BELUCHTING

Het BELU-systeem is ontworpen voor bomen in stedelijk gebied, die te maken hebben met verdichting door verkeersstralingen en verhardingen. Bij metingen met een penetrometer blijkt vaak dat de toplaag van 15 tot 30 centimeter zeer sterk verdicht is, indien dit de 300 N/cm² overschrijdt is het niet meer doorwortelbaar en kan nagenoeg geen luchtuitwisseling naar de ondergrond meer plaatsvinden. Voor een gezonde wortelgroei is 15% zuurstof noodzakelijk. Door een ringleiding van drainageslang aan te leggen kan door de perforaties van de slang weer luchtuitwisseling plaatsvinden. Afhankelijk van de grootte van de ringleiding worden 2 of meerdere verticale ontluchtingsbuizen toegepast, bestaande uit BELU-segmenten. Door gebruik van een BELU-tegel of BELU-rooster kan het systeem zeer goed in het bestratingspatroon worden opgenomen. Bij jonge bomen of pas verplante bomen kan tevens het BELU-systeem gebruikt worden om eenvoudig water en/of voedingsstoffen in de ondergrond te geven en het aanslaan van de boom te bevorderen.

BELU-benodigheden

De BELU-pijp bestaat uit de volgende onderdelen

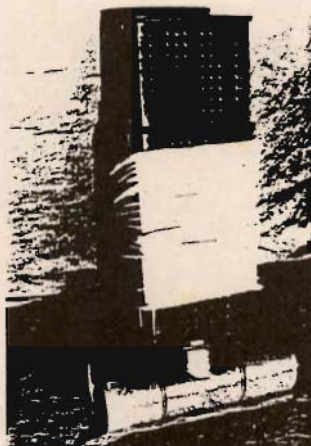
BELU-deksel, een plastic deksel dat het materiaal tegenhoudt. Dit deksel wordt in het bovenste BELU-segment geklipt.

BELU-segment, een plastic korfje dat met een perforatie van 30% bijdraagt aan de luchtuitwisseling. Ook de segmenten worden door een klip-systeem aan elkaar gekoppeld, ontkoppelen gebeurt door de bus te "breken". De hoogte van de totale pijp is afhankelijk van de boomlocatie, maar bedraagt vaak 55 centimeter. Dit wil zeggen 3 segmenten, 1 conus-segment en een T-stuk.

BELU-conus segment, een segment met een conus voor aansluiting op het BELU-T-stuk

BELU-T-stuk, de openingen van het T-stuk hebben een doorsnede van 80 mm.

NYLON-kous, om de BELU-segmenten komt een nylon kous ter voorkoming van inspoeling. Deze kous wordt geleverd op rollen van 100 meter en heeft een doorsnede van 100 mm.

Verkoop boomverzorgings- en tuinmaterialen,
organische meststoffen,
biologische gewasbeschermingsmiddelen.

Tel. 030-610808

Fax: 030-612140

Postbus 9177, 3506 GD UTRECHT

STICOMFORT- WAXKLEDING

**WATERDICHT en
toch ADEMEND**

- Een klassiek Engels product, exclusief voor Stierman-Soest vervaardigd.
- Sterk, geeft niet af, veel ruime zakken, comfortabele warme voering, hoge ruime corduroy kraag, geen naden op de schouders.
- Diverse modellen en lengtes, bodywarmer, hoedje, broeken, leggings.

Vraag informatie bij:

STIERMAN-SOEST

Postbus 184, 3760 AD Soest, de Beaufortlaan 24, 3768 MJ Soest.
Telefoon 02155-10272*. Fax 02155-19282. Telex 43434 stier nl.

boomkwekerij hoveniersbedrijf

GROENCENTRUM TONSEL

HORLOSEWEG 10 - 12, 3845 LA HARDERWIJK

Tel.: 03417-59614

VOOR AANLEG EN ONDERHOUD VAN:

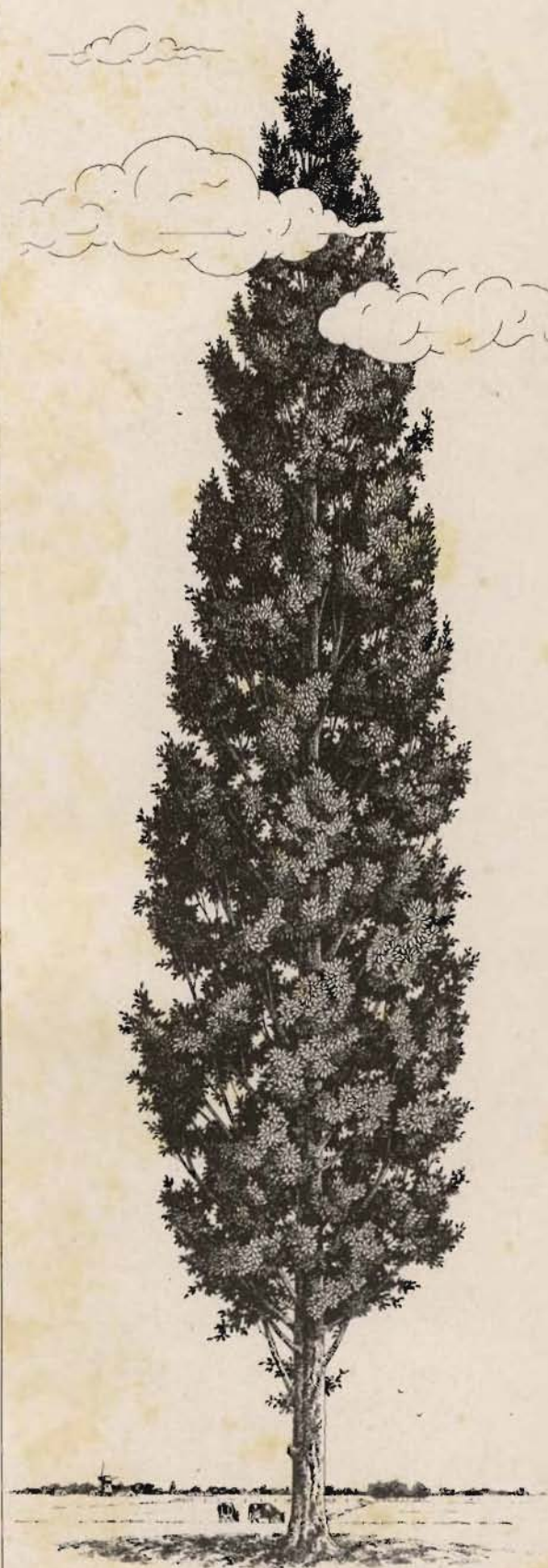
- * Plantsoenen, openbaar groen
- * Gazons en sportvelden
- * Windsingels, erfbeplantingen
- * Recreatie-terreinen
- * Bedrijfs- en industriebeplantingen
- * Wegbermen en ruwgrasterreinen

VOOR LEVERING VAN:

- * Park- en laanbomen
- * Eiken in vele soorten en variëteiten
- * Zware solitairbeplanting
- * Sierheesters, rozen
- * Coniferen en heesters
- * Bos- en haagplantsoenen

VERZORGING VAN:

- * Dunnings- en veiligingswerkzaamheden
- * Houtaankoop
- * Alle voorkomende plantwerkzaamheden
- * Verzorgen en adviseren van subsidieaanvragen
- * Wildafweervoorzieningen
- * Inventarisatie/beheersplannen

Elke ondernemer heeft een doel, een ambitie. En of het nu gaat om marktaandeel of kwaliteit, de sky wordt niet zelden als de limit aangeduid. Want uiteindelijk wil de ware ondernemer maar een ding: groei. En wie in de toekomst wil groeien, moet in het heden investeren.

Maar hoe groeibestendig is een investering? Zeker waar het gaat om automatisering blijken de beloftes van vandaag maar al te vaak de fiasco's van morgen. Waardoor zo goed als nieuwe systemen binnen de kortste keren worden vervangen.

Bull doet al jaren niet mee aan dezestoelendans. Wij analyseren constant welke standaards stevig geworteld zijn in de praktijk. Om ze vervolgens toe te passen op al onze systemen. Zodat u met een systeem van Bull niet voor één standaard kiest, maar probleemloos op elke vorm van groei aan kunt sluiten.

Zowel intern als extern is samenwerking altijd mogelijk. Tussen computers van verschillende mer-

HOE HOOG U OOK GRIJPT, BULL HEEFT EEN SYSTEEM DAT MEEGROEIT.

ken, maar ook tussen de kleinste PC en het grootste mainframe.

In plaats van versnelde afschrijvingen, zorgt Bull zo voor efficiënte uitbreidingen. Waarmee uw ambities de ruimte krijgen die ze verdienen. Wanneer u de sky graag als uw limit ziet, is het tijd om ons te bellen voor een vrijblijvend gesprek: 020-565 2606.

Bull

G R O E I V R A A G T O M B U L L .